

požadavkům konkursu, přiznala jim porota čestné odměny a to práci, kterou podal odb. rada Dr. G. Reif (otištěné v posledním čísle Čs. statistického věstníku 3500 Kč), a společně práci odborových sekretářů V. Dundra a H. Hampla (vyjde v nejbližší době v Publikacích Sociálního ústavu, 2500 Kč).

LITERATURA.

Léon Duguit, Souverinité et Liberté. Leçons faites à l'Université Columbia (New York) 1920—1921. Paris 1922. Librairie Félix Alcan. Str. 206 (16⁰)*

Léon Duguit, děkan právnické fakulty v Bordeaux, konal od prosince 1920 do února 1921 na universitě Columbia (New York) 13 přednášek, věnovaných vývoji suverenity a svobody. Tyto přednášky vyšly knižně, a to jak francouzsky (ve Francii), tak i anglicky (v New Yorku). V přednáškách těch shrnul Duguit výtěžky svých prací z oboru ústavního práva. V několika přednáškách nemohl arci vyčerpati ani podrobně podati předmět, jež si zvolil, nicméně to, co v nich uvedl, postačí k poznání jeho vědecké orientace.

K problému suverenity a individuální svobody staví se jako sociolog a zůstává věren svému realistickeému nazírání. Přihlíží hlavně k politickým a sociálním koncepcím ve Francii, ač nemluví pouze o Francii. Vychází od velké francouzské revoluce r. 1789 a sleduje politické i sociální koncepcce suverenity a individuální svobody až do r. 1918.

Revoluce francouzská vedle kultu národní suverenity postavila kult individuální svobody. Duguit ukazuje, jaké proměny doznal princip národní suverenity i individuální svobody průběhem doby. V první své přednášce, v níž si stanovil program, upozorňuje na rozdílnou konstrukci státu ve Francii a v Německu. Francouzskou konstrukci vyjadřuje zkratkově: Etat-nation, německou pak: Etat-puissance a Treitschkeovou frási: Der Staat ist Macht.

V druhé přednášce obírá se pojmem národa. Duguit navazuje na Renanovu formulaci: »La nation est une formation historique«. Vyzdvihuje význam territoria pro vznik národa. Nepopírá, že společenství politické moci, společenství rassové, náboženské vykonává vliv na tvoření národních korporací, ale s Renanem zdůrazňuje význam společného zápasu pro dosažení společného cíle a zvláště, že pro dosažení společného ideálu a pojímá jej do definice národa.

V třetí přednášce řeší otázku: které sociální skupiny jsou dnes národy? Ve smyslu uvedené definice pojmu národa nevidí v býv. obyvatelstvu Rakouska rakouského národa. Také Rusku nepřiznává vlastnosti národa, neboť u jeho obyvatelstva postrádá vědomí náležitosti národu, jehož členové sledují společný ideál.

Čtvrtá přednáška jest věnována rozdílu formace francouzského a německého národa. Síla, která tvořila francouzský národ, šla ze zdola, ona pak, jež vedla k vytvoření německého národa, šla se shora. Duguit dokládá to historicky a líčí podíl Pruska na tvoření německého národa. Uvědomuje si, že světová válka posílila národní německou unifikaci.

V páté přednášce dotýká se Duguit problému suverenity. Odmítá předem terminologii některých autorů, zvláště německých, kteří rozlišují mezi veřejnou a suverenitou a kteří suverenitou označují určitý znak veřejné moci. Užívá obou výrazů v témže smyslu. Navazuje na pojem suverenity vytvořený francouzskou revolucí a reprodukuje hlavní definice suverenity. Koncepci suverenity r. 1789 vyjadřuje přílehouvost německou formulí, totiž že suverenita jest vůle, jež jest determinována sama sebou; vůle, která má kompetenci competence. Zmíniv se o analo-

*) V nejbližší době vyjde autorisovaný překlad tohoto díla ve »Všchrdu«.

gických kompetencích profesora Burgessa a Esmeina, jenž zvláště holduje konstrukcím francouzské revoluce, poznamenává, že nepředvádí svých myšlenek. Svě mínění shrnuje v negativní kritice, postrádaje v běžných definicích suverenity reálně-positivních prvků a pokládaje definice ty za konstrukce metafysické.

Šestou přednášku věnuje nositelům suverenity, a tu dotýká se problému původu suverenity. Probírá nauku t. zv. božského práva, a to teorii božského práva nadpřirozeného a teorii práva božské Prozřetelnosti a nauku suverenity národní. Theorie božského práva nadpřirozeného učí, že hlava státu jest povolána přímo Bohem k panování nad národem. Hlava státu má práva nad poddanými, avšak poddaní nemají jich proti ní. Zajímavé jsou vývoody Duguitovy o rozmanitých projevech bývalého císaře Viléma II., jenž mluvil v nich o božské delegaci, kterou obdržel s nebe. Theorie práva božské Prozřetelnosti učí, že osoby vládnoucí neobdržely božské delegace přímo, že imperium dostaly lidskými prostředky, které se však realizují pod stálým řízením božské Prozřetelnosti všudy přítomné. Za novějšího representanta tohoto učení označuje Duguit papeže Lva XIII. Pod vlivem těchto teorií vznikla theorie o suverenitě národa. Tato bývá formulována tak, že na místo božského práva krále nastoupilo božské právo národa. Jest patrné, že theologická doktrína nezůstala bez vlivu na doktrínu o suverenitě národa. Dle této doktríny jest původním nositelem suverenity národ sám. Národ jako nositel suverenity jest chápán jako osoba odlišná od souhrnu jednotlivců, kteří jej tvoří. Duguit odmítá personifikaci národa a uvádí, že víra v dogma národní suverenity počíná upadat. O státu dle běžného nazírání mluvíme tehdy, jakmile suverenní vůle národa jest reprezentována vládou. Při analysování pojmu suverenity nemohl se Duguit vyhnouti problému základu práva mezinárodního. Věnoval mu sedmou svou přednášku, v níž dotýká se národní suverenity s hlediska vnějších vztahů.

Celý problém si staví takto: Mohou býti suverenní státy podřízeny právnímu pravidlu, které jim ukládá vzájemné povinnosti? Duguit jest toho názoru, že problém jest s hlediska suverenity neřešitelným. Jako ve svém obsáhlém díle *«Traité du droit constitutionnel»* (posud tři díly II. vydání) staví Duguit proti sobě francouzskou a německou doktrínu.

Francouzská doktrína řeší problém základu práva mezinárodního individualistickou konstrukcí, pokládajíc státy za osoby sobě rovné a suverenní tak, jako jsou lidé individua sobě rovná a autonomní. Podobně jako individuum při výkonu své autonomní činnosti má respektovati autonomii druhých, tak i stát při výkonu své nezávislé suverenity má respektovati suverenní neodvislost ostatních států. Tato theorie aplikovaná na uzavírání a platnost mezinárodních smluv znamená, že smlouvy mezinárodní jsou závazny pro signatární státy a že porušení smlouvy jest porušením základních práv druhého státu. (Theorie základních práv.) Francouzská theorie neprovedla svou individualistickou konstrukci s ohledem na suverenity až do důsledků, nýbrž připustila, že stát není smlouvou nekonečně vázán; to vyjádřila známou klausulí, *sic rebus stantibus*.

Theorii německou shledává Duguit mnohem hrubší. Její výraz spatřuje v pracích Jellinkových. Theorie německá učí totiž, že právo mezinárodní jest podstatou dobrovolným výtvořem suverenních států, jež se omezuje samy ve formě smlouvy, zvané *Vereinbarung*. Německá theorie, jak ji podal Jellinek, jest teorií o autolimitaci státu. Duguita neuspokojuje ani theorie francouzská ani německá, neboť domnívá se, že pozitivní právo mezinárodní nedovedou smířiti s principem státní suverenity. Většího štěstí nežli právníci theoretikové neměli ani diplomaté, kteří se pokusili o řešení téhož problému mezinárodní institucí: Společností národů. Této instituci věnoval Duguit zvláštní přednášku (osmou).

Předesílá pokusy o zmírnění nebezpečí války a zmiňuje se o otázce obligatorní arbitráže. Pokud jde o Společnost národů samu, uznává, že koncepce suverenity jest ještě příliš živoucí v mezinárodním státu, než aby mohlo dojít k světové mezinárodní organizaci — nad státy. Společnost národů, mající svůj právní základ v mírových smlouvách, jest prostě u ní, jejíž členové se dohodli, že budou určité otázky řešiti spo-

lečně a jmenovitě, že budou společně pracovati k zabránění války. Duguit probírá organizaci Společnosti národů a právem vytýká nedostatečné vymezení kompetence Shromáždění a Rady Společnosti národů. Členství v této instituci jest spojeno s určitými povinnostmi pro členy a jich plnění jest pojištěno konkrétními garancemi. Tyto garancie jsou však příliš zredukovány, než aby Společnost národů mohla splnití cíl jí vytyčený. Toho jest si Duguit plně vědom. V souvislosti se Společností národů zmiňuje se Duguit i o mezinárodním stálém dvoru, který jest u nás oficiálně zván v nehezckém překladu: stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti. Tento mezinárodní tribunál není obligatorním pro státy.

V deváté přednášce obrátil Duguit svou pozornost k národní suverenitě uvnitř státu, speciálně v poměru jejím k svobodě individua. V této přednášce šlo mu o určení základu a obsahu individuální svobody. Hodnotí doktrínu individualistickou, jež zdůrazňuje princip autonomie individua, t. j. právo vykonávati bez překážky fysickou, intelektuální i morální činnost, pokud jest to arci slučitelné s klídem a bezpečností sociálního života. Doktrína individualistická učí, že člověk hned, jak přijde na svět, jest nositelem práv, jež přináší do společnosti. Duguit ukazuje, že práva jednotlivcova mají svůj základ ve společnosti a tím naznačuje, jak vratký jest fundament individualistické nauky. Další příčinu, proč se tato nauka nedá držeti, spatřuje v metafysickém pojmu práva, kterým operuje. Domnívá se, že nauka individualistická ustupuje solidaristické koncepci svobody.

O této koncepci promluvil v deváté své přednášce. Koncepci tu shrnuje těmito slovy: Svoboda není více právem, nýbrž povinností. Kdežto individualistická doktrína pokládá člověka za bytost individuální a izolovanou, která volním aktem spolu s jinými tvoří společnost, učí solidaristická doktrína, že společnost jest fakt primární a že člověk nemůže žítí než ve společnosti. Jakmile člověk vstoupí do společnosti, přijímá na se povinnosti vyvíjeti svou činnost fysickou, intelektuální a mravní, jakož i povinnost nepřekážeti stejné činnosti druhých. Základ i rozsah zmíněných povinností jest dán členstvím jednotlivce ve společnosti, takže jednotlivec jest povinen zaříditi své jednání dle životních podmínek společnosti.

V jedenácté přednášce dotýká se Duguit hlavních důsledků solidaristické koncepcí svobody. Dovojuje ze své koncepcí svobody povinnost pro členy společnosti pracovat každý dle svých sil a schopností; společnost resp. stát může přímo nebo nepřímo vymáhati plnění zmíněných již povinností. I vlastník kapitálu má svou funkci, jež jest vynutitelná; vlastnictví není proto jen právem. Státu není lhostejno, jak se práce koná, proto zasahuje do pracovních poměrů. Tuto státní ingerenci odůvodňuje Duguit svou solidaristickou koncepcí svobody právě tak, jako ostatní zásahy státní moci do sféry svobody jednotlivce. Koncepcí solidaristická vede k novému pojmu státu, dle něhož držitelé veřejné moci jsou tak jako jednotlivci podrobeni normě, vyplývající ze sociální solidarity, t. j. jsou povinni plniti povinnosti, jež jim norma ta ukládá. Mají ovšem práva, ale jen z toho důvodu, poněvadž mají povinnosti. Tyto povinnosti dávají jim práva vrchnostenská, avšak jen v mezích konkrétních povinností. V této skutečnosti spatřuje Duguit základ francouzského právního institutu, zvaného service public. V souvislosti s ním probírá Duguit úpravu odpovědnosti státu a úředníků za škodu způsobenou výkonem veřejné moci.

Zmíniv se v dvanácté přednášce o vývoji spolčovacého práva, upozorňuje na mohutné syndikalistické hnutí ve Francii. Syndikalismus nechápe Duguit jako prostředek válečný, nýbrž jako mocný prostředek k harmonické spolupráci jednotlivých tříd sociálních.

Serií velmi poutavých přednášek zakončuje Duguit přednáškou o organizaci moderního státu vzhledem k svobodě individua. Vyzdvihuje tu dnešní tendenci k změně reprezentativního režimu (poměrné zastoupení jakož i zastoupení dle sociálních tříd) a k nové organizaci účinných garancí ve prospěch individua oproti státu.

Knihu Duguitovu o suverenitě a svobodě lze doporučit přesto, že jest v ní více negativního než konstruktivního. Duguit ovšem nemohl v několika přednáškách vylíčit právně-filosofický základ, z něhož vychází. Ten sluší hledati v hlavních spisech jeho, jež jsou tyto: *L'État, le droit objectif et la loi positive*, Paris 1901; *Traité de droit constitutionnel*, 2. éd., Paris, 1921--1923 (vyjde ve 4 svazcích); *Le droit social, le droit individuel et la transformation de l'État*, 2. éd., Paris, 1911; *Transformations du droit public*, Paris, 1913. Duguit hlásí se k pozitivismu a s jeho hlediska kritikuje jak politické, tak i právní koncepce. V rámci tohoto referátu není však možno podati podstatu učení Duguitova. Stačí však upozorniti na to, že Duguit svou koncepci o solidaritě sociální jest srovnáván se Stammlerem a jeho sociálním ideálem. Kdežto ale Stammler hlásí se otevřeně ke Kantově metafysice, zůstává Duguit pozitivistou. Výstižné ocenění osobnosti Duguitovy přináší krásná kniha od França Gény, *Science et Technique en droit positif*, II., Paris, 1915. Kniha o suverenitě a svobodě však dobře informuje o konstituční mezinárodně-právní theorii francouzské.

Dr. Bohumil Kučera.

J. Bořil: *Revoluční hnutí v Itálii*. Čtvrtá před. cyklu Československá revoluce. Nákl. Pam. Odboje. V Praze 1923. Str. 48. Kč 3.80. Hnutí italské vyvíjelo se za nejnepríznivějších okolností. V Itálii nebylo jako jinde kolonií, které by aspoň trochu připravily půdu, nebylo zde ani politické emigrace předválečné či válečné. Přes to vzniklo zde revoluční hnutí mezi zajatci spontánně, bez podpory z venčí, spíše ještě přes překážky se strany italské. Tak vznikl zde zajatecký dobrovolnický sbor, který nejprve musel prováděti obtížnou propagandu mezi zajatci, roztroušenými po táborech. Když pak Národní Rada v Paříži začíná v Itálii diplomaticky pracovati, může již poukázati na silnou organizaci, přichystanou k vojenskému boji. Dalo však mnoho práce ještě potom, přesvědčiti italské veřejné mínění a dosáhnouti svolení k utvoření legií, které pak brzy svou statečností i svou rozvratnou činností v rakouské armádě získaly si ohromné zásluhy o vítězství Itálie a sympatie na straně italské.

Bořilova přednáška líčí zejména spontánní vývoj zajateckého hnutí a jeho ráz; chce spíše vystihnouti jeho ducha a idee, které byly jeho vzpruhou a dovedly je k vítězství, než líčiti vnější události. V tomto směru bude také vždy velmi dobrým a spolehlivým pramenem. J. B.

Лащенко Ростислав, *Литовский статут jako памятник Украинского права* Praha 1923, str. 32. Prof. Lašcenko na ukrajinské universitě v Praze pojednal v krátké rozpravě o statutu Litevském, jakožto právní památce ukrajinského práva. Autor nejprve probírá vznik všech tří redakcí Litevského statutu z r. 1529, 1566 a 1588. Všechny tři redakce vznikaly z potreby přizpůsobiti právní obyčej novým poměrům po spojení dvou říší: Polsky a Litvy. Autor upozorňuje na to, že v literatuře dosud mluvilo se o Litevském statutu buď jako o právní památce polské aneb jako o právní památce ruské. Autor staví se proti těmto tvrzením a zdůrazňuje, že Litevský statut jest pokládati za právní památku ukrajinskou. Všechny tři redakce byly vydány původně v jazyku ruském. Název »ruský« (руський) v pramenech používaný značí ten jazyk, jenž dnes nazývá se ukrajinský a který liší se od ruského v našem smyslu поцілком. Litevský statut obsahuje obyčejové právo ukrajinské a navazuje přímo na Ruskou Pravdu, která je rovněž právní památkou ukrajinskou a nikoli ruskou. Autor snaží se své tvrzení doložiti rozbořením Litevského statutu a upozorňuje na některé shody mezi instituty statutu a jinými právními památkami.

Není pochyby o tom, že Statut litevský byl složen v řeči, která liší se od dnešního jazyka ruského a blíží se dnes tak zv. jazyku ukrajinskému. O jazyku litevského statutu byly ostatně napsány již rozpravy od filologů (autorovi ušla rozprava starší, ale od slavného filologa Lindeho »O statucie Litewskim ruskim językiem i drukiem wydanym).

Zdá se nám, že autor tu příliš podléhá dnešnímu rozdělení obou příbuzných řečí ruské a ukrajinské, chce-li tvrdit, že Ruská Pravda je také právní památkou ukrajinskou. Konečný úsudek bude možno pronést po přípravných pracích monografických a konečně také, až dnešní poměry se uklidní a objasněn bude vznik ukrajinského jazyka. Neklid přítomné doby jeví vliv na vědeckou práci ruských a ukrajinských badatelů a působil podle našeho názoru i na autora. Rr.

Obecní zřízení a volební řád. Doplněk. — Sestavil Vilém Kloubek. — Svazek »Kompasu III. a. — 16°. — Str. 296. — Kč 25.—. — Kmenové vydání díla toho na jaře letošního roku*) bylo předstíženo zákonodárstvím. Proto nyní autor vydal doplněk až do konce srpna 1923, v němž uvedena jest kromě novely volebního řádu do obcí finanční novela s prováděcím nařízením, a hlavně normy související se zavedením župního zřízení na Slovensku. Nejnovější judikatura nejvyššího správního soudu shrnuta jest ku konci díla. Jinak »Doplněk« tento má cenu pouze tím, že shrnuta v něm jest veškerá látka věci se týkající. Třebaže bychom si přáli na díle viděti více práce autorovy (v odkazech a souvislostech aspoň), uznáváme, že pro danou materii jest obtížno podávati věc jinak, než hladkou reprodukcí zákona, když normy ty ještě neprošly ohněm praxe a instancí. Než podle našeho skromného názoru důvodové zprávy podávají málo sice schůdnou, ale přece nějakou cestu, na kterou bude nutno někdy se uchýliti, až bude pátrati se po vůli zákonodárcově. Zdá se nám, že hladké vydání toto trpí z tohoto důvodu jistým nedostatkem. dnk.

Komerční archiv. — Svazek 2. — Obsahuje dvě přednášky: Řed. Jiří Souček: Bursovní obchody s cennými papíry, a pak Roman Šovary: Technika čínského obchodu. — Praha 1923. — Vydala Sekce profesorů komercialistů. — 16°. — Str. 88. — Kč 20.—. — Řed. Souček, jako sensál bursovní, vysvětluje hlavně praktickou stránku obchodování na pražské peněžní burse, a v tomto ohledu uvádí některé zajímavé detaily. Obchodní postup probírá postupně za sebou, vyličiv s počátku povahu a oprávnění burs samotných. Zajímavý jsou také záverečné kapitoly jeho pojednání: »Jakým vlivům podléhá bursovní obchod«, »Jaký má bursa hospodářský význam«. Snad prostředří, v němž tato přednáška byla prošlovena (kurs profesorů komercialistů), nebo vůbec známá forma přednesu praktiků způsobila, že pojednání na mnoha místech jen napovídá, nepouští se do detailů, takže činí dojem, že autor věci, o níž se podrobně nezmiňuje, nepřikládá příliš velký význam. Jinak možno poukázati na množství zajímavých postřehů, což týká se také druhé přiřazené práce prok. Šovary: O technice čínského obchodu, až na to, že tato práce postrádá pevné systematické kostry, čímž práce do jisté míry trpí. Avšak i tak seznámíme se s povahou obchodu evropských zemí v Číně, a dovíme o hlavních směrnicích ovládajících tento obchod. Že jde o velkoobchod formami velice vyvinutými, rozumí se samo sebou. Sám ráz jeho to vyzáduje. Příliš osobní stanovisko autorovo — zdá se mi — vystupuje v jeho zdůrazňování obtíží, s nimiž se obchod ten setkává. Také zde zdůrazňuje obchodník mezinárodně zkušený, že svět cizí klade velkou váhu na formální opatření zboží (obal, výpravu atd.), což obchodník náš často zapomínal, čímž tak značně našeho státu v budoucím pronikání do ciziny značné obtíže. Kdo zná úzkostlivost obchodního světa v tomto ohledu, dá autorovi za pravdu. Konečně však i naši vývozci budou se museti přizpůsobiti zvykům mezinárodním, a čím to bude dříve, tím lépe pro ně i pro stát. dnk.

Marie L. Černá: Rozvod Přemysla I. s Adélou Míšenskou. Zvláštní otisk z »Čas. Spol. přátel starožitností«, roč. XXXI. (1923), str. 9—44. — Práce bohatě založená na pramenech a používající i dosavadní literatury o tomto velmi dobře známém případě z dějin českých je význačná i práv-

*) Viz »Všehrd«, ročník IV., str. 80.

nickou konstrukcí, již autorka na konci své studie rozvinula. V procesu o rozlučku (tak nutno korigovati i nadpis knihy, poklesek u nejuristy omluvitelný) bylo častěji zdůrazněno kanonické příbuzenství 4. stupně. Jak ze studie sestavením rodokmenů Wettinů a Přemyslovců vyplývá, překážkou příbuzenskou se míní sňatek Spytihněva II. (1031—1061) s Idou Wettinskou, sestrou Thiema. Jeho praprapravnučkou byla Adéla, první choť Přemysla I., který byl pravnukem Vratislava, bratra Spytihněvova. Poněvadž tehdy překážka příbuzenství byla cítána až do 7. stupně, bylo i první manželství Přemyslovo rozloučeno podle práva kanonického. Při tom je zajímavé, že Wettinové přes toto kanonickopravní rozhodnutí uplatňovali své nároky na český trůn ještě r. 1212. Celý případ je důležitý řešením překážky příbuzenské v českých dějinách. Ča.

Sychrava-Werstadt: Československý odboj. Knihy pro každého, roč. I., sv. 5. Stát. nakl. Pr. 1923. — První pokus o obsírnější souhrnné vyličení našeho odboje jest určen pro široké vrstvy, již podle zařazení do sbírky Knih pro každého. Tomuto úkolu spis výborně vyhovuje. Boj o osvobození jest tu vyličen dosti jednoduchým výpravným slohem, lechce srozumitelným. Není vynecháno nic, co jest důležité a charakteristické pro odboj a jeho dějiny.

Úvodní, nejdelší kapitola rozbírá příčiny světové války, jež autoři shrnují takto: nedokončený vývoj Evropy k novým řádům demokratickým, nerozřešené otázky národnostní a soupeřství národních imperialismů, stojících do značné míry na hospodářských základech. Všimají si pak dále vývoje politického v Rakousku a zejména předválečné politiky české, která s možností revoluce nepočítala a byla válkou překvapena.

V líčení odboje samého pěkně vystupuje jednotnost celého revolučního hnutí, domácího i zahraničního; význam a práce jednotlivých složek jsou pěkně charakterisovány. Velice výstižně jest popsáno hnutí domácí, zejména poslední období. Líčení zahraniční revoluce poněkud trpí tím, že autoři se snažili zachytiti události tak, jako za sebou následovaly časově ve všech státech, najednou. Zejména líčení události na Rusi jest proto snad příliš roztrháno. Celý odboj je rozdělen časově na pět období. První je doba nesoustředěných a neorganisovaných snah a nejasných tužeb, které se spontánně projevují doma i v cizině. Druhá fáze od jara do listopadu 1915 je doba vědomých příprav pro plánovitou a organisovanou akci, která vyplňuje období třetí až do ruské revoluce na jaře 1917. V té době není ještě úspěch revoluce zajištěn, třebaže bylo dosaženo značných diplomatických úspěchů. Doma je to doba ticha uměle udržovaného, pod nímž se skrývala práce kroužku »Maffie«, opírající se o instinktivní veřejné mínění. Čtvrtá fáze přináší rozhodný obrat: doma uvolněn vlivem ruské revoluce politický život, revoluční duch se mohl veřejně projevit, za hranicemi skvělý úspěch legií na Rusi a na západě jedno diplomatické uznání za druhým. Páté období je už kratičké: je to období rozkladu ústředních mocností a dovršení revoluce nekrvavým převratem 28. října.

Dějiny odboje jsou tu podány objektivně, bez stranického ohledu. Jest tu zpracováno vše, co jest až dosud známo, a není zde však zbytečných detailů, které by rušily jednotnost celého obrazu. Kniha je opravdu pěkná a stojí za přečtení. J. B.

T. G. Masaryk: Mravní názory. Vybral Z. Franta. Knihy pro každého. Roč. II., sv. 1. St. nakl., Pr. 1923. Státní nakladatelství vzalo si za úkol zpoučkovati Masaryka. V tomto svazku obsaženy jsou výňatky z největších spisů Masarykových, obsahující jeho humanitní učení. Dnes, kdy velká díla Masarykova jsou téměř nedostupna, lze knihu jen doporučiti a bylo by si přáti, aby se co nejdříve rozšířila i mezi studentstvem, které dnes ve své většině Masaryka jakožto filosofa už nezná.

J. B.

Edmond Prochaska: Rechte und Pflichten des Mieters. G. Stiepel, Liberec, str. 40. Cena 8 Kč. Přehledným a jasným způsobem, vycházejícím jednak z 25. hlavy obč. zák., jednak z doplňujících zákonů republikán-

ských, upravujících tuto materii — pojednává autor o nájemném právu. Dílko jest myšlenkově rozděleno na 2 části: 1. práva a 2. povinnosti nájemcovy. Ač látka je sama sebou složitá, zhostil se jí autor — díky své praktické znalosti životních jevů — dokonale, takže i laikovi tato příručka bude vítanou pomůckou při častém dovolávání se práva v dnešních poměrech poválečných, kde oboustranné poměry nájemní, hlavně ve městech jsou vyhoceny. — Tedy: přehlednost, vyčerpávající popularisujícím způsobem tuto látku s ohledem na praktickou potřebu jsou zárukou, že dílko toto dojde svého uznání. Bylo by si jenom přáti, aby více takových spisků bylo vydáváno znateli praktického života i v jiných právních oborech. zn.

Hanuš Sýkora: O parlamentu, poslancích a voličích. Naklad. »Parlament« Praha 1923.

Naše literatura citelně postrádá pramenů, odkud by se mohl občan mladého našeho státu poučiti o otázkách politických a veřejných, tak naléhavých pro duševní obohacení, pro porozumění a přiblížení se všem úkolům, které opravdová demokracie předpokládá znáti a je plniti. Vždyť lidovláda může býti jen dílem vzdělání a výchovy. Prvým předpokladem je »naučit našeho občana účt k sobě a k demokracii a vstřípiti mu vědomí: chce-li býti spokojen s vládou, chce-li míti zdatný parlament a schopné zástupce, musí se vzdělati a vyspěti jako volič, neboť parlament je jen takový, jaký je lid je sám.« Ve výchově občanstva spočívá velký úkol politických stran a denního tisku; rozšíří jeho názor, avšak zakreslí ho a poučí více méně stranicky. Proto vítáme dobrou snahu autorovu, dáti počátek a dobrý příklad. V této malé, však velmi obsažné knížce shrnul autor mnoho. Promlouvá o parlamentarismu a parlamentě, o jeho důležitých úkolech a to nejen zákonodárném, nýbrž i správním a kontrolním. Odůvodňuje nezbytnost politických stran, hájí koalici jako nutnost moderní společnosti a dává přednost kompromisu v práci nad pokusným uskutečňováním maximalistického programu. Poslanec je mu vědcem a umělcem vyzbrojeným vědomostmi sociologickými, státovědeckými a psychologickými. Je stále v úzkém styku se svými voliči, kteří mají k němu plnou důvěru: Nikdy nemluví za svou osobu, je nyní zástupcem myšlenky a idee. Pozbude-li důvěry svého voličstva, ztrácí mandát. Dále promlouvá autor o vázaných kandidátních listinách. Zastává se jich a tvrdí, že jsou projevem kulturní a politické vyspělosti. Voličstvo v nich nevolí osoby, volí program, volí směr. V tom je oproti dřívějším systémům velký pokrok. V dalších částech probírá pisatel otázky výhody parlamentní pětky, otázky politických vůdců a dokazuje neodůvodněnost opozice v našem státě a parlamentě a předpovídá jí brzký zánik. Protože brožůrka nemá vnějšího rozdělení, připojuje autor nakonec obšírný obsah s titulky a hesly, čímž nabývá čtenář přehledu. Kéž by vyplnila práce tato v kruhu širokého čtenářstva svůj úkol! E. P.—y.

Dr. Ivan Žmavc: Energetické základy sociotechniky. Obecná nauka o lidské práci jakožto prvku vědecky založené společnosti. 1923. Masarykova akademie práce.

V prvních třech kapitolách pojednává autor o základech vědy národohospodářské. Organismy vybírají si z přírody vhodné, volné a v intenzitě rozdílné energie a zachovávají svůj vlastní stationární systém energetický. To nestává se ovšem bez ztráty vlastní energie, bez práce. Svou práci chceme docílití maximálních výsledků při minimální spotřebě vlastní energie — princip ekonomie. Přírodní energie, spojené s cílevědomou lidskou prací, stávají se energiemi hospodářskými. Pojem práce lidské je tedy základním pojmem národohospodářským, a nauka hospodářská stává se tím naukou o lidské práci. Člověk tvoří hodnoty svou prací — prací mechanickou zmocňuje se užitkových energií. Dosud hospodáři věnují svůj zřetel především hmotnému kapitálu, což nelze schvalovati, neboť tvoření hodnot, práce je v národohospodářství věcí hlavní, nikoliv individualistické přivlastňování. Účelem hospodářských statků je přiváděti potřebným životní energie, což se děje jich užíváním. Avšak mezi výrobu a spotřebu vsunuje se trh, jehož se všelijak využívá, ba i zne-

užívá. Problémem je stanovití, aby dělník i producent za své výrobky dostali na trhu správnou odměnu. Zásady, podle kterých je dělník odměňován, odvozeny jsou ze zastaralého práva soukromého, spočívajícího na základech vykořisťujících, starořímských. Osou všeho je právo vlastnické s právem dědičným a právo smluvní. Římské právo postavilo proti sobě problém výroby a problém rozdělení, což je energetickému myšlení nepochopitelné. Vždyť užité energie přechodem v lidské energii dosahují svého účelu a národní hospodářství jeví se přísně jednotným problémem práce. To je popud k vzniku tak mnohých socialistických programů. V dalších kapitolách po všeobecných úvahách dochází autor k úkolům energetické sociotechniky. Ze stanověku, doby otrocké, Římany v právo formulované, nová doba o mnoho nepokročila. Římské právo zůstalo u kulturních národů v podstatě až dodnes v platnosti, třebaže theoretickým uznáním politické rovnosti, demokracií a veřejnoprávním rozmachem bylo poněkud zmírněno. Staré právo v nových poměrech stalo se bezprávním. Neaktuálnějším problémem dneška je, jak třeba rozdělovati jednotlivcům hospodářské statky, vytvořené jimi, svobodnými a politicky si rovnými. »Energetika, která sleduje spojitost všech přírodních energií, pojme i společenské energie a jako energetická sociotechnika dá novou formu celému sociálnímu organismu.« Dokáže-li, že zdrojem hospodářských hodnot je lidská práce, zodpoví tím i otázku rozdělení statků, vlastnictví a podá nám právo pracovní. Pracovní vlastnictví nese na svém štitě novou moc, zahrnující moc zbraní, útisku a vykořisťování, moc zduchovělé lidské práce, která přemáhá a vykořisťuje jen mimolidskou přírodu, nikoli již člověka samého. Dále promlouvá spisovatel o práci lidské a její vyměřitelnosti. Duševní práci dosud nemůžeme matematicky dimenzovati a hodnotiti hospodářsky dle toho, kolik energie v ní bylo spotřebováno, čehož nutno jen litovati. Vlastnictví pokládá také za jednu velkou vadu dnešního žalostného systému. Vlastnické právo přiděluje jednotlivcům jimi vyrobené statky, nikoli na základě vykonané práce, nýbrž podle diktátu mocenského vlastnictví. »Práce, jež tvoří hodnoty, nechť tvoří i vlastnictví.« I když připustíme, že se jednotlivcem zmocnil nějakého vlastnictví svým přičiněním a šetrnosti — jak odůvodníme postup práva dědičného? Tyto nedostatky odstraní věda jistě velmi záhy — a bude to energetická sociotechnika, která nese heslo: »Čin, toť vše!« V dalších kapitolách vede nás spisovatel cestou sociotechniky otázkou peněz, jakožto vyrovnavače sociálních hodnot a stále ožehavou otázkou světového míru. Nakonec přidává resumé anglické, francouzské a německé. Kniha žmavcová je velmi pěkná, naznačující, poskytující mnoho popudů k samostatnému přemýšlení a zkoumání všech pouček, které zde autor tak hustě shrnul. Národohospodářům a právním filosofům přispěje jistě velmi k rozšíření rozhledu.

E. P—ý.

Řád živnostenský, díl I. Sebrali a uspořádali Dr. Bohumil Štědrý a Dr. Rudolf Buchtela — Komentovaných zákonů Kompasů, svazek X. — Praha 1924 — 16° — Str. 1152 — Kč 96.— — Vydání zákonů Kompasem se zvětšuje co do množství a zlepšuje co do hodnoty. Toto vydání řádu živnostenského a předpisů příbuzných možno opravdu nazvati vzorným, a slouží autorům vsutku ke cti. Díl I. obsahuje v první části komentovaný živnostenský řád, tak jak nyní po různých úpravách platí s četnou judikaturou příslušných úřadů. Těžiště díla leží však v části druhé, jež v sobě shrnuje předpisy o koncesovaných živnostech, a to způsobem velice obšáhlym, a látku vyčerpávajícím. V české literatuře nemáme dosud něco podobného. Interresant nalezne zde vše, co týká se 40 koncesovaných živností, soustavně shrnuto, a nemusí předpisy ty hledati po různých pramenech. Výhodu tu dovedou oceniti ti, kdo často pracují v tomto oboru. — Díl II. vyjde v nejbližší době a shrne v sobě zbytek předpisů živnostenských u nás. Bude-li vypracován systémem osvědčeným u tohoto dílu I., možno ho opravdově vítati.

Die neuen Steurgesetze. Svazek IV. — Stieplovy Sbírký zákonů čís. 15. — Liberec 1923. — Sestavil Dr. Armin Spitelev. — 16°. — Stran 666. — Váz. Kč 35.— — Praxe nutně potřebuje, aby bylo možno řádně vyznati se

v nových normách zákonných, sbírku příslušných předpisů. A to hlavně v oboru práva finančního. Svazek finančních zákonů, vydaných nakladatelstvím Stieplovým, obsahuje ve IV. díle normy z roku 1922 a 1923 až do 23. července. Jeho přednost jest v tom, že neuvádí pouze text zákona po případě nařízení, nýbrž i důvodové zprávy, prováděcí výnosy, vyhlášky ministerstva financí, takže možno v něm nalézt vše, co o příslušné věci úředně publikováno. Svazek ten možno vřele doporučit, zvláště když i úprava a formát díla přispívá k jeho praktičnosti. —á—

Geographisch-statistischer Universal-Atlas prof. Hickmanna, tiskem a nákladem vídeňského kartografického ústavu G. Freytag & Berndt, vyšel nově zpracovaný A. Fischerem, kteréžto dílo tvoří důležitou pomůcku pro každého, kdo se obírá nár. hospodářstvím a dnešními hospodářskými zjevy zejména, neboť zde shledá množství nejdůležitějších dat hospodářských pro dnešní dobu. Na 150 stránkách nevelikého formátu najde čtenář kromě 50 nejnovějších map celého světa s hojností statistických dat následující údaje hospodářsko-politické: statistické tabulky o všech státech světa s údáním rozlohy a počtu obyvatelstva, státní formy a správního rozdělení, největších měst, rozpočtu, ruěny a kursu jejího s mírovou paritou, nejdůležitější produkce a zahraničního obchodu pro každý stát; vedle toho politické složení hlavních parlamentů světa. Potom přijdou statistická data a grafická znázornění: světové produkce surovin, poživatin a některých průmyslových odvětví, světové komunikace, pohybu kursu devis na new-yorské burse, světové hospodářské krise 1921/1922 (nezaměstnanost, úpadky) a mezinárodní cenové indexy. Na konec jsou graficky znázorněny následky světové války (ztráty obyvatelstva, národní jmění, zadlužení), ztráty Německa a reparace. Věřu, že takové ciferné, grafické znázornění následků světové války je též nejlepším mírovým, propagačním prostředkem! — Cena vzhledem k bohatosti obsahu je přiměřená — v Praze obnáší 42-90 Kč. Atlas tento je z děl, která stále zaručují Němcům primát v tomto oboru. St. Režný.

Theodor Lessing, prof., dr. med. et phil.: **Europa und Asien** oder *Der Mensch und das Wandellose* (Šest knih proti dějinám a době). Wolf Albrecht Adam Verlag, Hanover 1923. Stran 438. — Vedle Oswalda Spenglera přední současný německý filosof a kulturní historik, významaný dvakrát Strjndbergovou cenou pro nejsvobodnější díla ducha, autor známých knih »Geschichte als Sinngebung des Sinnlosen«, »Wertaxiomatische Studien« (Untersuchungen über Reines Recht und Reine Etik), vydal nedávno po druhé dílo »Europa und Asien«, jemuž kritika přirčila pro příští osudy bílého lidstva Rousseauův a Voltairův význam pro francouzskou revoluci. Dílo bylo psáno v r. 1914, konfiskováno r. 1915, vyšlo 1916 a teprve nedávno znovu v přepracování a ve spojení se spisem »Die verfluchte Kultur«. Je rozděleno na šest dílů s přídavkem a má nakreslit v hlavních rysech spisovatelův světový názor, kterýžto účel daleko předstihuje. Základem autorova světového názoru je jeho idealisticky zabarvený filosofický systém, podrobně vylíčený na počátku šesté knihy. Více o něm ke konci. Kniha je řadou úvah o člověku jako jedinci, o lidstvu, jeho kavkazské rase a jejím poměru k asijskému lidstvu. Tento poměr je líčen s několika hledisek. Nejdůkladněji je probráno hledisko náboženské. (Ukázka): Autor porovnává nejdůležitější náboženství světa co do hodnoty a rozšířenosti, a přichází k názoru, že asi dvě pětiny lidstva se hlásí k tak zv. životním náboženstvím (hinduism, animism, fetišism a j.), ostatě k tak zv. hodnotným náboženstvím (budhism, křesťanství, islam a j.); nejvýše cení křesťanství. Poukazuje na jeho základní myšlenku, vtělení boha právě na naši zemi a právě v člověka, ač ovšem to byla základní myšlenka i některých dřívějších náboženství, na př. Křišnova. Autor oceňuje křesťanství dále jako základní kulturní činitel ve vývoji kavkazského lidstva (v Evropě, Americe i v »ráji lidstva«, Australii a Polynesii) a věří v rozšíření jeho (i sekt a církví, jež v jeho smyslu humanisují zemi) mezi všechno lidstvo. Obírá se podrobně též náboženstvími a náb. filosofiemi staroindickými, čínskými atd. Mimo náboženství probírá j. ostatní základy kulturního života žlutého plemene a dostává se též k zajímavým závěrům.

politickým. Geograficky se titulu knihy neдрží; nejde mu tak o poměr celého bílého plemene k žlutému a o jejich účast na vývoji lidstva. Zachází i do otázek podružných, na př. si všimne Afriky a předvídá její odboj proti bělochům.

Závěrem konstatuje, že žlutí se liší od bílých jen pozemským způsobem života (die Wirklichkeit oder das Dasein), nikoli ve vyšším duševním životě, majícím zjistiť Jsoucno, Neproměnné (das Seiende, Wandellose), pevnou to synthesu Pravdy a Života, jejíž odleskem je Skutečnost.

Dovedl-li Oswald Spengler seřaditi a směle přehlédnouti všechny nám známé lidské kultury, podal nám Theodor Lessing v této knize přehled kulturního vývoje bílého a žlutého lidstva, v hrubých rysech a velmi zdařile.

»Europa und Asien« patří k nejlepším knihám naší doby. Doporučuji ji všem, kdož se zajímají o vlastní základy kulturního a politického života celého lidstva. Barvitá němčina bude čtenářům sice s počátku nezvyklá, ale průběhem četby překážka pomine.

Na konec kladu autorova slova o této knize, jež se zdají býti sebevědomá, jsou však ve skutečnosti příliš skromným posudkem: »Bez podobnosti řečeno: Doufám, že kdo přečte i jen několik stran knihy, odnese si užitek co do jasnosti a pravdy«. Gustav Zvěřina.

Albín Bráf Život a dílo. Díl V. Výbor statí z politiky a samosprávy. Vydali prof. Dr. Josef Gruber a prof. Dr. Cyril Horáček. — Životopis. napsal prof. Dr. Josef Gruber. — Vesmír. 1924. — Str. 270. Cena 38 Kč (neudána).

Pátým dílem v prosinci 1923 vydaným ukončeno jest obsáhlé pěti-svazkové dílo Bráfových Pamětí. Jest potěšitelným zjevem na českém knižním trhu, že v poměrně nedlouhé době půldruha roku byla naše vědecká literatura obohacena tak významným spisem. Úprava jest vzorná a celkem neznačná cena vzhledem na úpravu, rozsáhlost díla a dnešní cenové poměry poskytuje možnost opatřiti si tuto hodnotnou publikaci všem čtitelům předního českého národohospodáře.

Díl V. zahrnuje především statí z oboru politiky a to Listy politického kafiře (Hlas národa 1902) a O politické a sociální působnosti akademické mládeže (Abétheia 1899), jež zvláště jest cenným příspěvkem ke studiu veřejného života vysokoškolského studentstva a poučným i pro dnešní politickou orientaci téhož. V řadě článků druhého oddílu téhož dílu: Ze samosprávy politické a zájmové řeší Bráf různé otázky naší samosprávy, zejména pak ve článku Zakřiknuté jubileum (Abétheia 1904) (vzhledem k obecnímu zákonu pro království České ze 16./4. 1864 a zem. zák. o zastupitelstvech okres. z 20./7. 1864) ostře kritizuje dosavadní výsledky činnosti samosprávných svazků a končí slovy: »A proto opakují všem, kteří myslí, že z podnětu čtyřicetiletého trvání zřízení obecního a zákona o zastupitelstvech okresních nějakého projevu památního je potřeba: Nečekejte na výročí padesáté — ale jubileum neslavte! Učiňte něco lepšího než slavnost, při níž by pravda byla hostem nezvaným.

Pod záhlavím Dvě nutné opravy otištěna jsou 2 pojednání a to: Oprava domovského práva a Pracovny donucovací, obsahující kritiky a návrhy ku změně zákonů obory tyto upravujících statisticky dokládané.

Téměř na 70 stránkách vylíčen jest životopis Bráfův pérem Dra Grubra, ač pisatel v doslovu praví, že vzhledem na obmezenost prostoru díla, na převelikou spoustu materiálu k životopisu se vztahujícího dosud jen z části prozkoumaného a přístupného a bohaté členitosti působení a zájmu Bráfova, jakož i ku krátkému času na vypsání životopisu danému musil odložití zevrubný životopis Bráfův na dobu příhodnější.

Dílo zakončeno jest seznamem Bráfových prací, nalezeným v jeho pozůstalosti, dle něhož vidíme, že valná část jeho prací zahrnuta byla v právě ukončeném díle, ač dle předmluvy vydavatelů k pátému svazku značná část zůstala také nevydána vzhledem na daný objem pěti svazků Bráfových spisů beztak již rozšířený. Těšíme se z posledních slov předmluvy, že výběr dalších prací se připravuje a doufáme, že v dohledné době bude nám do rukou dána opětně kniha, zachovávající světlou památku prv-

niho českého profesora politické ekonomie na obnovené české universitě Karlově v Praze. —Hk—

Jindřich Kolowrat-Krakovský: Psychologie bolševismu. Postřehy z cesty Ruskem. Bursík & Kohout, Praha 1924.

Podtitul této knihy rozhodně lépe odpovídá obsahu než vlastní název, neboť kniha nechce vykládati snad povahu bolševismu jakožto velkého hnutí v celé jeho šíři a hloubce, nýbrž podává v řadě kratších črt vylíčení Ruska v nynějším jeho stavu, jak jej autor shledal za svého tříměsíčního pobytu. K tomu popisu pak autor navázal volně úvahy o příčinách tohoto stavu a o dalším vývoji Ruska. — Předností knihy jest, že autor snaží se vylíčiti ruské poměry nestranně, nedívaje se na ně skrze brýle politického stranictví. Hledá proto i zápory i klady bolševické revoluce, příčinu úspěchu bolševiků vidí ve výborné znalosti psychologie mass, kterou jejich vůdcové daleko předčili své protivníky. Při posuzování hospodářských poměrů ruských nezapírá ovšem zřejmě své přesvědčení o nutnosti systému soukromokapitalistického, a s tohoto hlediska ruské poměry posuzuje. Věří, že Rusko se k soukromokapitalistické soustavě vrátí, právě tak jako se vrátí jistě k parlamentarismu a demokracii. Od našeho průmyslu žádá, aby aspoň organizačně pronikal, aby nebyl předstížen, až dojde k úplné hospodářské obnově Ruska a s ní k obnovení zahraničních obchodních styků. Celá kniha je psána velmi bystře.

Vzhledem k osobě autorově je zajímavé místo, kde při výkladu o lidech tvořících tak zv. »společnost«, zmiňuje se o šlechtě, která »zrušením rodových výsad dohrála téměř všude svou úlohu a nemá, čeho by se držela«.

J. B.

Nový způsob vydávání přednášek zaveden byl Všehrdem. Na místo dosavadních litografií vydávají se přednášky tištěné, určené pouze pro členy spoiku, které jsou opatřeny poznámkou: Tištěno jako rukopis. Tato forma, v cizině obvyklá, bude jistě uvítána všemi posluchači, neboť jednak již formát je praktičtější než u dosavadních pověstných už právnických skript, jednak jsou přednášky tištěné daleko přehlednější než litografované, u nichž není možno uplatnění lokální paměti, která při studiu přece jen padá na váhu. Přirozeně lze také docílit při tisku daleko úhlednější úpravy. A, last not least: přednášky tištěné jsou i o něco lacinější než litografie. Lze tedy plným právem očekávati, že nová úprava se brzy vžije.

Jaromír Basch.

Všehrdská Sběrka »Československé zákony« konečně dočká se druhého svazku. Budou to Soudní kontroly veřejné správy, obsahující vedle studie prof. dr. Hoetzla zákony o nejvyšším soudu správním (s jednacím řádem správního soudu), o soudu volebním a patentovém. Snad nyní bude sbírka správy rychleji, vzhledem k chystanému vydání zákona obchodního.

Jaromír Basch.

Co nového na cizozem. knihkup. trhu. 4. Carpentier: Code civil (15 frs), týž, Code d'instruction criminelle et Code pénal (15 frs), týž, Code de commerce (15 frs), týž, Code de procedure civile (15 frs), Garner: La réglementation internationale de la guerre aérienne (6 frs), Louis Barthou: Le politique (5 frs), Davy: Eléments de sociologie. I. Sociologie politique (5.50 frs), Journée: Précis d'économie politique (20 frs), Gabriel Séailles: La philosophie du travail (10 frs), J. M. Keynes: A tract on monetary reform (17.16 sh), E. S. Mead: Corporation finance (15 sh), Lees: Introduction to Roman-Dutch Law (2 sh), W. A. Appleton: Unemployment (1 sh), Bogdanov: A short course of economic Science (5 sh), H. W. B. Joseph: The labour theory of value in Karl Marx (4.16 sh), C. Whibley: Political portraits (7.16 sh). Objedná knihkupectví F. Topič v Praze, nebo Léon Paumeret v Praze. dnk.

Nákladem S. Č. P. „Všehrd“ v Praze. Redaktor dr. František Čáda.

Tiskl B. Štýblo v Praze, Václavské nám. 28.